

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Veronika Valkovičová – Pavol Hardoš
Article / Článok: „Pridaj ženy a zamiešaj?": K pozicionalite rodových štúdií v politických vedách na Slovensku a vo svete
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.55-80>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

VALKOVIČOVÁ, V. – HARDOŠ, P. 2020. „Pridaj ženy a zamiešaj?": K pozicionalite rodových štúdií v politických vedách na Slovensku a vo svete. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 23, No. 1, 2020. ISSN 1335 – 2741, pp. 55-80. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.55-80>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

**„PRIDAJ ŽENY A ZAMIEŠAJ?": K POZICIONALITE
RODOVÝCH ŠTÚDIÍ V POLITICKÝCH VEDÁCH
NA SLOVENSKU A VO SVETE**

**„ADD WOMEN AND STIR?": ON THE POSITIONALITY
OF GENDER STUDIES IN POLITICAL SCIENCE
IN SLOVAKIA AND ABROAD¹**

Veronika Valkovičová – Pavol Hardoš*

ABSTRACT

Political science employs the concept of gender as an analytical tool to recognize and study the gendered nature of social reality. This article offers an overview of the development of gender studies perspectives in political science and the context of their institutionalization in the epistemic communities of researchers. It introduces a variety of gender studies perspectives in political science and their transformative potential for the discipline. Though the article draws on the literature of the gradual institutionalization of gender studies perspectives in political science in the Global North, its focus is directed primarily at the so far unexamined institutionalization and positionality of these perspectives in Slovak political science. The article's contribution is two-fold – to advance our understanding of the epistemology and sociology of political science and to offer a tentative overview of the developments of gender analysis within the Slovak political science. The initial investigation suggests an inchoate development of these perspectives with a meagre but growing research output. The article concludes by outlining the open problems and the research agenda to answer them.

* Mgr. Veronika Valkovičová, MA, PhD. pôsobí ako výskumníčka na slovenskom Inštitúte pre výskum práce a rodiny a ako externá postdoktorandská výskumníčka na Faculty of Social Sciences, University of Antwerp, Building M, Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antverpy, Belgicko, e-mail: veronika.valkovicova@ivpr.gov.sk.

Mgr. Pavol Hardoš, MA, PhD. pôsobí ako odborný asistent na Ústave európskych štúdií a medzinárodných vzťahov, Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského, Mlynské luhy 4, 821 05 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: pavol.hardos@fses.uniba.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.55-80>

¹ Tento text vznikol s podporou výskumného grantu *Rodové perspektívy v politických vedách na Slovensku* (1/0742/19) Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA).

Key words: gender studies, gender analysis, political sciences, institutionalisation, methods

Úvod

Rodové, resp. feministické perspektívy v politických vedách globálneho severu (t.j. v západnej Európe a Severnej Amerike) prešli za posledné 4 dekády inštitucionalizáciou a dosiahli značné uznanie medzi epistemickými komunitami politických vedcov a vedkýň. Ako príklad môžu poslúžiť publikácie zo série *Oxford Handbook*. V roku 2006 vyšla so samostatnou kapitolou o feministických perspektívach publikácia *The Oxford Handbook of Political Theory* (Dryzek, Honig, Phillips, ed., 2006), a následne v roku 2008 – *The Oxford Handbook of International Relations* (Reus-Smit, Snidal, ed., 2008). O 5 rokov neskôr, v roku 2013 vyšla samostatná publikácia o „rode“ (z a.j. *gender*) a politike pod titulom *The Oxford Handbook of Gender and Politics* (Waylen – Celis – Kantola (ed.), 2013)².

Samotná inštitucionalizácia rodových štúdií (z a.j. *gender studies*) a rodových perspektív v politických vedách v priestore strednej a východnej Európy nastala až v posledných rokoch po liberalizácii politických režimov. (Petö, 2018) Ako rôzne prejavy inštitucionalizácie rodových štúdií a rodových perspektív v politických vedách sme tak mohli pozorovať vznik nových centier pre rodové štúdiá, rastúci počet akademických publikácií i výučbu nových kurzov aj v prostredí českých a slovenských politických vied.

Rodové štúdiá a rodové perspektívy v politických vedách sa sústreďujú okolo konceptu „rodu“, ktorý ponímajú ako analytickú kategóriu (Kantola, Lombardo, 2017). Rod je v kontexte tzv. feministickej politickej analýzy³ ponímaný ako sociálne a historicky konštruovaná viac-dimenzionálna štruktúra, ktorá reguluje individuálne životy a kultúrne praxe v podobe tzv. rodových režimov a diskurzov o maskulinite a femininite. (Kantola, Lombardo, 2017) „Rodovosťou“ sociálnych štruktúr sa rozumie súbor sociálnych konštrukcií, ktoré sa menia v priestore a čase, a ktoré udržiavajú súbor noriem, kultúr a vzorcov správania, ktorými vytvárajú a udržiavajú asymetrické mocenské dynamiky medzi mužmi a ženami

² Tieto trendy pritom nemožno vnímať úzko disciplinárne. Príručku feministických teórií *The Oxford Handbook of Feminist Theory* (2016) zase zostavovali politologičky Lisa Disch a Mary Hawkesworth, pričom mnoho kapitol venovaných napr. moci, inštitúciám, reprezentácii, násiliu, vojne, štátom, rozvoju, verejnej správe atp., má politologické aspekty.

³ Pod politickou analýzou autorky rozumejú záujem o štúdiu mocenských vzťahov, ich distribúcia, výkon a následky.

a medzi „maskulínnym“ a „feminínnym“. (Ahrens a kol., 2018) Aj preto môžeme do istej miery hovoriť o „feministických perspektívach“, keďže je to práve tradícia feministického myslenia, ktorá zviditeľňuje rodové a iné nerovnosti a poukazuje na „rodovosť“ sociálnych štruktúr, resp. navádza ku kladeniu si „feministických výskumných otázok“. (Tickner, 2018)

Rodové štúdiá ako také pracujú s rodom ako analytickým rámcom, ktorý skúma sociálnu realitu s ohľadom na „rodovosť“ sociálnych štruktúr. (Bosá, 2014) Ako taký koncept rodu poskytuje z rôznych perspektív nástroj na identifikáciu problémov, čím tiež vytvára možnosti riešení v súvislosti s presadzovaním ľudských práv a rodovej rovnosti. (Jesenková, 2019) V tomto zmysle preto hovoríme v súčasnosti už o rôznych rodových perspektívach. (Kantola, Lombardo, 2017) Cieľom tohto príspevku je zasadiť vývoj rodových perspektív do kontextu ich postupnej inštitucionalizácie v epistemických komunitách politických vied. Naším cieľom je tak nasledovať dve línie: 1. predstaviť rôzne rodové perspektívy v politických vedách a ich transformačný potenciál pre tieto sociálne vedy, 2. prispieť k poznaniu o prítomnosti rodových prístupov v slovenských politických vedách. Tento príspevok síce vychádza z poznatkov o postupnej inštitucionalizácii rodových perspektív v regióne globálneho severu, no jeho cieľom je venovať značnú pozornosť aj inštitúciám slovenských politických vied, ktoré neboli doposiaľ načrtnuté a ktoré sa vyvíjali s ohľadom na svoj geopolitický priestor. V tomto príspevku si nekladieme ambíciu presne zadefinovať politické vedy - čerpáme zo zahraničnej literatúry epistemológie vedy, ktorá nevytvára jasné hranice toho, aké bádanie môže byť definované ako politické vedy. Zároveň však operujeme s pomenovaniami disciplín ako politológia, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá a medzinárodné vzťahy, či verejná politika.

Naše ambície pre tento text považujeme za relevantné z niekoľkých dôvodov. Naším záujmom je textom prispieť k epistemológii politických vied, ako aj oboznámiť slovenskú politologickú obec s rozvojom rodových štúdií. **Marián Sekerák** (2012) napríklad reflektuje práve štúdium metodológie v slovenských politických vedách ako marginalizované a poukazuje na nedostatočný záujem a jej ocenenie v slovenských epistemických komunitách politických vied. Napriek tomu veríme, že práve začínajúci vedci a vedkyne budú mať záujem o tento krátky náhľad do rodových perspektív práve pre ich post-pozitivistický a kritický charakter.

No v neposlednom rade je nutné zohľadniť súčasné populistické tendencie politických elít nielen v strednej a východnej Európe. S ohľadom na tieto

tendencie nezriedka zamerané na obmedzovanie akademickej slobody, aj s ohľadom na prítomnosť rodových štúdií na vedecko-výskumných pracoviskách (Frey a kol., 2014; Petö, 2018), je cieľom tohto príspevku rekapitulovať proces inštitucionalizácie rodových štúdií v politických vedách a pripomenúť si prínosy rodových perspektív pre skúmanie politických štruktúr.

1 Históriografia jedného rodu – rodové štúdiá a politické vedy v zahraničí a na Slovensku

Rod ako analytická sociálno-vedná kategória slúži na štúdium kultúrnej konštruovanosti „mužskosti“ a „ženskosti“. Pomenúva spoločensky podmienené úlohy a vlastnosti pripisované jedincom na základe ich vnímaného biologického pohlavia. Slovami už klasickej definície **Joan Scott** rod je „konštitutívnu súčasťou sociálnych vzťahov, ktoré sa zakladajú na uvedomovaných rozdieloch medzi pohlaviami“ a súčasne je tiež „primárnym spôsobom označovania mocenských vzťahov.“ (Scott, 1986, s. 1067)⁴ Rod sa teda chápe ako akési „sociálne pohlavie“, čiže spôsob akým rozdiely medzi mužmi a ženami vyplývajú z nášho chápania toho, čo znamená byť mužmi a ženami. Celý rad spoločenských delení a mocenských štruktúr tak vyplýva z rodu, preto je aj skúmanie jeho politických dopadov oblasťou politologického výskumu *par excellence*.

V anglosaských feministických teóriách sa na odlišenie tohto „sociálneho pohlavia“ od biologického pohlavia (*sex*) zaužil pojem *gender*. Pri jeho preklade sa v slovenčine postupne udomácnilo slovo *rod*⁵, resp. *rodový*. Ako upozorňuje aj **Jana Cviková** (2014), toto riešenie dávalo aj etymologický zmysel, nakoľko aj originálny pojem *gender* bol pôvodne v angličtine používaný pre gramatický rod živých bytostí.

Za posledné 4 dekády získali rodové perspektívy v európskych a severoamerických politických vedách nielen status relevantných post-positivistických prístupov. Rodové perspektívy pod vplyvom feministického politického myslenia⁶ samotné ovplyvnili politické vedy v oblasti metód,

⁴ Pre slovenský preklad citovanej eseje pozri Scott (2006).

⁵ Po prvý raz sa tak stalo zrejme vďaka zostavovateľkám a prekladateľkám knihy *Štyri pohľady do feministickej filozofie* vydané v roku 1994 v nakladateľstve Archa. (Cviková, 2014, s. 43)

⁶ Boli to aj príspevky vo feministickej politickej teórii a filozofii, ktoré vo významnej miere dostávajú do popredia problém absencie perspektív žien v dejinách politickej filozofie (Okin 1979), teóriách spravodlivosti (Okin, 1989; Young, 1990), teóriách štátu (Pateman, 1988; MacKinnon, 1989) alebo teóriách demokracie a politickej reprezentácie (Phillips, 1991; Phillips, 1995).

metodológie aj epistemológie. (Lovenduski, 1998; Kantola, Lombardo, 2016; Tripp, Hughes, 2018). Napriek tomu, že v súčasnosti rozpoznávame prínos týchto perspektív, nebolo pre rodové perspektívy v politických vedách jednoduché vyformovať sa do tejto prekvitajúcej subdisciplíny na úrovni týchto troch oblastí. Prvé iniciatívy angažovanej epistemickej komunity vedcov a vedkýň možno vystopovať až do obdobia 70. a 80. rokov. Prvé štúdie mali jednoduchý cieľ: korigovať hrubú zaujatosť politických vied hlavného prúdu, ktorý ženy ako politické subjekty úplne vytesňoval. Prvá vlna tak sledovala najmä sprítomnenie žien, sledovanie ich politického správania s využitím dostupných dát, kde bolo pohlavie dovtedy prevažne neskúmanou premennou. (Lovenduski, 1998)

Ak sa zameriame na akademické časopisy a vedecké asociácie, slabú inklúziu rodovo-citlivého výskumu môžeme vypočítať už v období pred 50. rokmi. Medzi rokmi 1970 - 1980 americký časopis *Journal of American Political Association* odpublikoval len 3 texty venované oblasti „politiky a žien“ a 7 článkov medzi rokmi 1980 – 1990. (Tripp, Hughes, 2018). Tieto texty obsahovali rodovo-citlivý prístup zameraný primárne na zviditeľňovanie žien (ako uvádza aj Lovenduski, 1998), tzv. „pridaj ženy a zamiešaj“ prístup (Harding, 1987). Jeden z prvých časopisov zameraných na politické vedy, *Journal of Women, Politics & Policy*, vznikol v roku 1980. Nasledovali ďalšie, napr. *Social Politics: International Studies in Gender, State, and Society* v roku 1994 alebo *Politics & Gender* v roku 2005. V roku 2018 tiež vzniklo akademické periodikum venované len európskemu kontextu - *European Journal of Gender and Politics*. V období 80. - 90. rokov však môžeme v oblasti „politika a ženy“ hovoriť primárne o kvantitatívnom výskume, ktorý podporoval spomínaný aditívny prístup⁷.

V neposlednom rade je nutné zohľadniť aj samotný predmet výskumu politických vied – t.j politické udalosti, ktoré vytvorili „okno príležitosti“ pre posilnenie rodových prístupov v politických vedách. Disciplíny politických vied, akými sú napríklad medzinárodné vzťahy, značne ovplyvnili udalosti po roku

⁷ Už vtedy však boli mnohým vedcom a vedkýňam jasné obmedzenia pozitivistického metodologického prístupu, ktorý predstieral hodnotovú neutralitu svojou vierou, že v sociálnych vedách je možné vždy jasne oddeliť fakty a hodnoty. Takáto predstava totiž berie status quo ako neutrálny a za hodnotové považuje len výzvy, ktoré chcú status quo meniť. V situácii, keď fungovala predstava, že rodiny a komunity, v ktorých sa reprodukovali patriarchálne rodové vzorce správania, sú apolitické, bolo každé rozšírenie definície politiky vnímané ako ideologické stanovisko. Až s nárastom skepticizmu ohľadne pozitivistických metód nastúpilo aj preskúmanie disciplinárnych hraníc politológie. S uvedením si nízkej analytickej užitočnosti dichotomickej kategórie pohlavia prichádza na scénu koncept rodu. (Lovenduski, 1998, s. 335)

2001. Príkladom sú tzv. feministické bezpečnostné štúdiá v rámci medzinárodných vzťahov, ktoré sa aktívnejšie začali formovať po teroristickom útoku na World Trade Center a Pentagon (napr. Young, 2003). Ich zameraniu na koncept bezpečnosti a násilia predchádzali skôr rozvojové štúdiá a zameranie na politickú ekonómiu. (Tickner, 2018) Avšak práve v období po 9/11 začali vznikať štúdie sexuálneho násilia v oblasti analýzy konfliktov a násilia, čo cyklicky ovplyvnili prvé rezolúcie Bezpečnostnej rady na túto tému (t.j. Rezolúcia bezpečnostnej rady OSN 1250). (Prügl, Tickner, 2018)

Avšak netreba opomenúť ani 90. roky a vplyv medzinárodných a národných asociácií. V 90.rokoch Americká Asociácia Politickej Vedy (*American Political Science Association - APSA*) zorganizovala svoju prvú sekciu na tému „politika a ženy“. (Caroll, Zerilli, 1993) V roku 1992 tiež vznikol výbor pre rodové perspektívy v politických vedách Nemeckej asociácie pre politické vedy. Práve politologické a iné asociácie vedcov a vedkýň zohrali významnú úlohu pri rozpoznávaní prínosu rodových perspektív. (Abels, 2016) Prínosom bol tiež vznik samostatnej konferencie zameranej na rodové perspektívy asociácie ECPR (*European Council on Politics and Research*) - t.j. ECPG (*European Conference on Politics and Gender*). Na prvej z týchto konferencií v Belfaste sa v roku 2009 zúčastnilo 300 akademikov a akademičiek. Na poslednej konferencii ECPG na Univerzite v Amsterdame sa ich v roku 2019 zúčastnilo 800. Práve vedeckej rade ECPG sa podarilo zostaviť napr. všeobecný syllabus pre kurzy rodových perspektív. (Dahlerup, 2010)

Lombardo a Kantola (2017) tak v súčasnosti reflektujú aj vývoj vyššieho školstva a jeho študijných plánov či monografií a učebníc, ktoré počas posledných štyroch dekád začali aktívne zaraďovať rodové štúdiá do politických vied. Autorky nie sú jedinými, kto sa v poslednej dekáde pokúsil o reflexiu rozvoja a inštitucionalizácie rodových štúdií v politických vedách (viď napr. Dahlerup, 2010 v kontexte ECPG). V epistemických komunitách politických vied Spojeného kráľovstva napríklad už vzniklo niekoľko štúdií, ktoré sa zamerali na prítomnosť rodových štúdií na univerzitách, v učebniciach a samotnej výučbe (viď napr. Foster a kol., 2012; Parsons, Priola, 2013; Evans, Amery, 2016). Autorky týchto štúdií sa do značnej miery sústredili aj na lokálne a individuálne aktivity vedcov a vedkýň, čím cez etnografické metódy nazerali na snahy o transformáciu výučby vo svojich organizáciách a epistemických komunitách. Podobné štúdie v minulosti tiež vznikli v nemeckom (Abels, 2016) či fínskom (Kantola, 2015) akademickom prostredí.

V priestore strednej a východnej Európy nastala inštitucionalizácia rodových štúdií v politických vedách o niečo neskôr. Do značnej miery možno bariéry v inštitucionalizácii rodových štúdií vnímať cez prekážky, ktoré boli počas niekoľkých dekád v tomto priestore stavané rozvoju disciplín sociológie a politológie ako takej. **Oates-Indruchová** (2008) napríklad zdôrazňuje ideologické prekážky 50. rokov, a politický diskurz sociálnych vied politológie a sociológie ako „buržoázných pseudo-vied“. Podľa autorky koniec 60.rokov a ideologické čistky medzi akademikmi a akademičkami zabrzдили rozvoj týchto vied v česko-slovenskom priestore. Ako príklad autorka hovorí o výbere doktorandov a doktorandiek v 70.rokoch v odbore sociológia, ktorý tiež podliehal stranickým nomináciám. Celkovo potom napr. o slovenských politických vedách pozorovateľky a aktérky ich budovania konštatujú, že v 90. rokoch prebiehala inštitucionalizácia politológie „na zelenej lúke“, kde proces získavania jej autonómie ako samostatnej disciplíny nie je dodnes celkom ukončený. (Malová, Miháliková, 2018)

Centrá zamerané na rodové štúdiá vznikali už v 90. rokoch a na začiatku nového milénia, ako tomu bolo v roku 1992 v Poľsku (Linková, Oleksy, 2013) a v roku 1991 v česko-slovenskej Prahe (Einhorn, 1995), a následne v roku 2001 na Univerzite Komenského v Bratislave (Cviková, Juráňová, 2009). V tomto období možno badať v spoločenských vedách dominanciu anglo-americkej sociologickej tradície, ako aj silnú rolu občianskeho sektoru v procese vytvárania terminológie a nastoľovania nových diskurzov aj v sociálnych vedách. (Petö, 2018) Ako príklad možno uviesť samotné pojmy „rod“/„rodový“, ktoré sa ustálili pod vplyvom občianskeho sektoru a publikačnej činnosti organizácie ASPEKT a spomínaného Centra pre rodové štúdiá na Univerzite Komenského. Do značnej miery to boli zásluhy práve aktérok pôvodne aktívnych v odboji na konci 80.rokov, ktoré následne pôsobili v občianskom sektore a vo vede. (Einhorn, 1995)

Avšak priamy prienik medzi politickými vedami a rodovými štúdiami možno v 90.rokoch pozorovať len zriedka, ak odhliadneme od časopisu feministického vydavateľstva ASPEKT, ktorý vychádzal medzi rokmi 1993 a 2004 a venoval sa aj politologickým témam ako napríklad sexuálnemu násiliu počas vojny v Juhoslávii alebo nacionalistickým tendenciami na Slovensku počas transformácie. (Wöhler, 2003; Cviková, Juráňová, 2009) Príkladom sú aj edície časopisu *Aspekt* z roku 1995 venované téme *Ženy a moc* alebo číslo z roku 1999 *Osobné je politické*. Na postupné prenikanie rodových perspektív do slovenských politických vied mal zatiaľ vplyv aj rozvoj tzv. feministickej

historiografie v slovenských podmienkach, ktorú rozvíjal aj samotný časopis *Aspekt*. Jednou z prvých samostatných publikácií, ktoré možno zaradiť aj do oblasti politológie, bola *Žena a právo* (Lengyelová, ed. 2004), ktorá mapovala politické subjektivity žien v slovenskej histórii. Avšak najväčšou bariérou bol doposiaľ pre rozvoj feministickej historiografie práve nedostatok dát a prameňov. (Dudeková, 2006) Zásadný rozvoj rodových štúdií v slovenskom prostredí dosiahla Filozofická fakulta Univerzity Komenského vytvorením nového študijného plánu pre rodové štúdiá, ktorý vznikol pod spoluprácou Katedry filozofie a Katedry histórie filozofie v rámci Centra pre rodové štúdie. (Cviková, Juráňová, 2009)

Prvé štúdie obsahujúce rodové perspektívy v politických vedách na Slovensku začali vznikať s iniciatívou spomínaného Centra pre rodové štúdie a Inštitútu pre verejné otázky. Do značnej miery sa opäť jednalo o prierezové kvantitatívne štúdie slovenskej populácie a participácie žien v politických inštitúciách. To možno odôvodniť rozvojom slovenskej sociológie, ktorá sa doposiaľ zaoberala „bežným človekom“ bez zohľadnenia rodových perspektív a preto kládla dôraz na kvantitatívne šetrenia. (Wöhrer, 2003) Tak vznikla aj jedna z prvých publikácií, ktorá obsahovala dáta o politickej participácii žien po roku 1989, *Ona a on na Slovensku*. (Bútorová a kol., 1996; Cviková, Juráňová, 2009)

Prienik rodových perspektív do slovenských politických vied tak možno primárne badať v oblasti politickej participácie, teda aktívneho a pasívneho volebného práva žien (napr. projekt ASPEKTu z roku 2006). Kvalitatívnym prínosom boli až neskôr publikácie ASPEKTu, ktoré sa venovali aspektom ženského politického aktérstva, t.j. napr. *Hlasy žien – Aspekty ženskej politiky* (ASPEKT, 2002), *Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou* (Kobová, Maďarová, 2007), *Politiky a političky – Aspekty politickej subjektivity žien* (Maďarová, Kobová, Ostertágová, 2011), *Politika vylúčenia a emócií – Aspekty predvolebnej kampane 2012* (Maďarová, Ostertágová, 2012).⁸ Jednou z prvých publikácií o rodových aspektoch vo verejných politikách bola publikácia *Politika rodovej rovnosti - Úvod do teórie politiky rodovej rovnosti*. (Kulašiková, 2008) A až v roku 2011 vychádza prvá monografia (formou podobná učebnici) o samotných rodových štúdiách v sieťach slovenských sociálnych vied pod názvom *Rodové štúdiá – súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. (Kiczková, Szapuová, 2011)

⁸ V roku 2015 tiež v edícii vyšla monografia prekladov *Občianky a revolucionárky*. (Maigushca a kol., 2015)

Napriek existencii týchto monografií môžeme hovoriť len o slabej inštitucionalizácii, resp. prenikaniu rodových perspektív do slovenských epistemických komunit politických vedcov a vedkýň. Poukazuje na to aj výpočet štúdií explicitne obsahujúcich rodovú perspektívu v akademických periodikách vydávaných slovenskými vzdelávacími a výskumnými inštitúciami explicitne v oblasti politických vied.⁹ V časopise *Politické vedy*, ktorý vydáva Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici počas posledných 14 rokov jeho existencie vyšlo dohromady 6 štúdií:

- 1-2/2007, **Natália Petrányiová**: Žiadateľky o azyl v SR
- 1/2009, **Zuzana Kulašiková**: Teórie uznania ako východisko tvorby politiky rodovej rovnosti
- 3/2016, **Petra Poskočilová**: Cesty k paritě: Zastoupení žen ve funkcích ministrů v zemích Latinské Ameriky
- 3/2017, **Petr Bláha**: Reprezentace žen na lokální úrovni: Kvalitativní komparativní analýza úspěšnosti žen v českých komunálních volbách 2014
- 2/2018, **Alena Štulajterová**: The Position of First Ladies as Wives of American Presidents and Their Roles in the 21st Century
- 4/2018, **Pavel Maškarinec**: Women and Regional Politics: Political Determinants of Women's Descriptive Representation in the Czech and Slovak Regional Elections of 2000 - 2007.

Periodikum *Studia Politica Slovaca*, vydávané Ústavom politických vied SAV, počas svojej 11-ročnej existencie vo svojich edíciach opublikovalo len jeden text žánru „personálie“, ktorý sa priamo týkal feministických perspektív v politickej filozofii:

- 2/2017, **Dominika Dinušová**: Flora Tristán - socializmus a feminizmus.

V časopise *Slovak Journal of Political Sciences*, ktorý 19 rokov vydáva Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave (skoršie ročníky známe pod názvom *Slovenská politologická revue*), vyšli dohromady 4 články s rodovou perspektívou:

⁹ Nasledujúci výpočet je skôr ilustratívny a nenárokujúci si byť vyčerpávajúci. Pozreli sme sa len na články publikované do septembra 2019 v piatich odborných politologických časopisoch recenzovaných a publikovaných slovenskými vedeckými a vzdelávacími inštitúciami, keďže takáto forma výstupov je zároveň hodnotená viac ako neodborné publikácie, alebo publikácie v neodborných periodikách. Naš výpočet nezahŕňa štúdie slovenských akademikov a akademičiek publikovaných v zahraničných, alebo interdisciplinárnych časopisoch. Napríklad, za zmienku stojí nedávna politologická štúdia uverejnená v slovenskom interdisciplinárnom časopise *Human Affairs* (Đurinová, Malová, 2017), ktorá skúmala rodovú agendu extrémne-pravicovej strany ĽSNS. Pre analýzu všeobecných publikačných trendov v slovenských politologických časopisoch pozri tiež (Žúborová, 2016).

- Vol 16 No 2 (2016), **Pavel Maškarinec**: Determinants of Women's Descriptive Representation on the City Boards of the Czech Statutory Cities after the Local Elections of 2014
- Vol 16 No 2 (2016), **Nasim Basiri**: Defining the Role of Women in the Future of Political Leadership in the Middle East
- Vol 13 No 3 (2013), **Veronika Valkovičová**: Limity pozitívnych akcií a afirmatívnych opatrení v spektre rodovo orientovaných verejných politik
- Vol 12 No 4 (2012), **Silvia Dončevová**: Rodová politika: nové výzvy pre verejnú politiku

V periodiku *Annales Scientia Politica*, vydávanom od roku 2012 Inštitútom politológie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, vyšli dva relevantné príspevky:

- 2/2018, **Pavel Maškarinec**: Ženy jako starostky: politická reprezentace žen ve vedení slovenských obcí po komunálních volbách v roce 2010
- 1/2018, **Eliška Boháčová**: Mění sa patriarchálny režim v Myanmaru?

Napokon, v časopise *Almanach: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, ktorý je zameraný najmä na medzinárodné vzťahy a vydáva ho Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, vyšlo od roku 2006 päť takýchto štúdií, resp. diskusných príspevkov¹⁰:

- 4/2018, **Alexandra Madarászová**: Gender ako nástroj politickej komunikácie
- 1/2011, **Soňa Svoreňová**: Teoretické aspekty rodovej priepasti v odmeňovaní
- 2/2009, **Jana Barátová**: Rodové nerovnosti na trhu práce
- 1/2009, **Soňa Svoreňová**: Teoretické koncepty zdôvodňujúce rozdiel v odmeňovaní mužov a žien
- 2/2006, **Oľga Plávková**: K analýze zmien vo vnímaní problematiky žien v médiách na prahu tretieho tisícročia

Tieto štúdie tvoria len nepatrný zlomok publikačných výstupov v týchto časopisoch, za zmienku však stojí, že vyše polovica z týchto štúdií vyšla len v posledných troch rokoch. Z tohto predbežného kvantitatívneho prehľadu nemožno robiť širšie závery o povahe tohto publikovaného výskumu. Na

¹⁰ V číslach časopisu *Almanach* sú okrem výskumných „statí“ a „diskusí“ aj príspevky označené ako „informácie“, z ktorých by ďalšie 2 príspevky splňali kritéria pre výber. Nakoľko však nie je jasné, či ide o recenzované výskumné príspevky, nerátame ich tu za oficiálne štúdie, napriek ich väčšiemu rozsahu.

zhodnotenie zvolených prístupov a prínosu týchto štúdií bude potrebné ďalšie skúmanie využívajúce obsahovú analýzu. Takéto skúmanie však momentálne presahuje rámec tejto štúdie.

2 Transformácia v znamení rodu – prínos rodových perspektív do politických vied

Proces inštitucionalizácie rodových perspektív v politických vedách je nutné vnímať s ohľadom na predchádzajúce zneuznanie rodových štruktúr a rodových politických inštitúcií spoločnosti. **Zerilli** (2008) napríklad poukazuje na to, že pre inklúziu rodových perspektív do politických vied je nutné primárne uznať ženy ako samostatné politické bytosti, teda nabúrať predstavy napr. o homogénnej mase voličov (sic!), ktorých neovplyvňujú rodové štruktúry. Primárnym cieľom feministických teoretičiek a teoretikov bolo teda navrátenie ženám ich politickej subjektivity, ktoré by prinieslo nové možnosti uvažovania o politike a ktoré by boli ako politické teoretizovania značne bližšie ku sociálnej realite polovice populácie. **Zerilli** (2008) rozdeľuje tento projekt do štyroch fáz: 1. navrátenie, resp. zviditeľnenie žien v kanonizovanom politickom diskurze; 2. transformácia kľúčových kategórií a teoretických rámcov, z ktorých sú ženy vylúčené; 3. poukázanie na kategórie a teoretické rámce, ktorých primárnym aspektom je vylúčenie žien; 4. poukázanie na dôsledky vylúčenia žien z politických kategórií a teoretických rámcov. V súčasnosti v kontexte transformačného potenciálu rodových štúdií pre politické vedy nemôžeme hovoriť len o „inklúzií žien“, teda spomínaného aditívneho prístupu „pridaj ženy a zamiešaj“. (Harding, 1987) Práve posledné tri fázy spomínané **Zerilli** (2008) otvorili v politických vedách priestor pre epistemickú seba-reflexiu politických vied, o ktorých **Di Stefano** (citované v Kobová, 2013) píše ako o disciplíne dominovanej mužmi z globálneho severu, ktorá je zároveň nekriticky andro-centrická.

Kantola a **Lombardo** (2017) v súčasnosti rozoznávajú 5 prístupov feministickej politickej analýzy. Prvým, dodnes stále najčastejším, je prístup zameraný na *ženy a politiku*. Tento prístup v podstate len zohľadňuje ženy ako veličinu hodnú skúmania, pozerá sa na politické správanie žien, ich prítomnosť v inštitúciách, ich roly, záujmy, alebo potreby v kontexte už existujúcich teoretických prístupov. Do istej miery však ide o veľmi limitujúci prístup, keďže ako zdôrazňuje **Jesenková** (2019), rod sa nepriraduje len k osobám. Primárne sa rodové perspektívy musia podľa nej zaoberať spoločenskou štruktúrou, sociálnymi systémami a regulatívnymi mechanizmami, ktoré sú štruktúrované

podľa konštrukcie binárnosti pohlaví. Preto sa od základného aditívneho prístupu rodové štúdie politiky pretransformovali aj do niekoľkých nových foriem skúmania. Druhým prístupom, ktorý dáva synekdochicky meno všetkým prístupom feministickej politickej analýzy, potom sú analýzy zamerané vyslovene na *rod*. Študujú rod (*gender*) ako analytickú kategóriu spoločensky skonštruovaných vzťahov mužskosti a ženskosti v jej širších spoločenských súvislostiach, pričom si všimajú jej štruktúrne vplyvy na politické a spoločenské nerovnosti. Tretí prístup dekonštrukčnej politickej analýzy sa zameriava na spôsoby, akým kategória rodu funguje na úrovni diskurzu, čiže spôsoby, akými sa rod (tu chápaný viac ako proces) re/produkuje v jazyku, tvoriac normy alebo rámce nášho politického uvažovania. Štvrtá, intersekciónálna politická analýza sa sústreďuje na priesečníky, resp. prelínania rodu a iných deliacich spoločenských línií, ktoré môžu viesť k nerovnostiam alebo marginalizácii, ako napr. trieda, etnicita, rasa, sexuálna orientácia, a podobne. Napokon piatym je post-dekonštruktivizmus, súvisiaci s teóriami afektu a nového materializmu, ktorý sa od diskurzu vracia k otázke telesnosti a afektu¹¹ v politike. Sústreďuje sa na spôsoby, akými sa súhra skutočných socio-ekonomických podnetov prelína s našimi sociálne a kultúrne podmienenými emóciami, tvoriac tak komplex „afektívnych ekonomik“. (Ahmed, 2004) Pre politické skúmania tu je podstatné, že tento prístup zdôrazňuje spoločenský a politický aspekt tvorenia a šírenia emócií, resp. pozerá sa na to, ako môžu byť emócie ako strach, nenávisť, hanba, alebo nádej a empatia politicky mobilizované. Autorky tejto klasifikácie **Kantola a Lombardo** (2017) zdôrazňujú, že aj keď sa rodové štúdiá rozvíjajú smerom k novým prístupom, sú pre európske politické vedy stále príznačné primárne prvé dva spomínané prístupy.

Transformáciu politických vied, ktorú tieto rôzne rodové perspektívy priniesli, je nutné vnímať s ohľadom na tri oblasti: metódy, metodológiu a epistemológiu.¹² (Harding, 1987; Ackerley, True, 2010) V tomto kontexte ponímame metódy ako špecifické techniky zbierania dát, zatiaľ čo pod metodológiou rozumieme logickú postupnosť v procese výskumu, vrátane predpokladov, ktoré sú podkladom pre samotný výskumný proces. (Tripp, Hughes, 2018) Podľa **Mugge, Evans a Engeli** (2016) sa rodové perspektívy v politických vedách postupne stávajú súčasťou mainstreamových politických

¹¹ Z anglického *affect*, ktorý označuje emocionálne procesy prebiehajúce na pozadí nášho uvažovania.

¹² Harding rozlišuje medzi epistemológiou (teória poznania), metodológiou (teória a analýza toho akým spôsobom je výskum vedený), a metódou (technikou/nástrojom na zber dát). (Ackerley, True, 2010)

vied, zatiaľ čo si zachovávajú veľmi špecifickú identitu. Autorky **Kantola** a **Lombardo** (2017) nadväzujú na **Caroll** a **Zerilli** (1993), keď sumarizujú rôzne prínosy rodových perspektív v politických vedách, ktoré mohli pozorovať počas týchto 4 dekád. Podľa nich rodové štúdie v politických vedách:

- Inšpirovali nové zmýšľanie o zaužívaných konceptoch a konvenčných výskumných otázkach politických vied;
- Poskytli nové analytické prístupy pre oblasť politickej analýzy;
- Rozšírili hranice „politická“ tým, že narušili konvenčné ponímanie delenia na sféru verejnú a súkromnú, resp. spochybnili „súkromné“ ako uzavretý a nedotknuteľný koncept oddelený od „verejného“;
- Posilnili prepojenie medzi teóriou a praxou politických vied.

Autorky **Ackerley** a **True** (2010) píšú, že zatiaľ čo feministické perspektívy zamerané na rodové štruktúry v politických vedách nevytvárajú svoje vlastné metódy skúmania sociálnej reality, rozhodne vplývajú na výber metód s ohľadom na nové výskumné otázky, ktoré si rodovo-citlivý výskum kladie. Pod metodológiou rodových štúdií autorky rozumejú individuálny a špecifický výskumný dizajn spolu s citlivým zberom a analýzou dát. **Tickner** (2006) napríklad o súčasných rodových perspektívach v politických vedách hovorí ako o zameraných na jedinca, čím zdôrazňuje spomínané prepojenie teórie s praxou. Podľa autorky sa prínosným pre politické vedy stalo zameranie vedeckej pozornosti na štátne štruktúry, ktoré sa oddelilo od samotného štátu – t.j. prešlo na úroveň skúsenosti jedinca so štátnymi štruktúrami. S novými záujmami politických vied sa však presunul aj záujem na iné metódy, zväčša kvalitatívneho charakteru, ktoré boli schopné zacieliť pozornosť zo zdánlivo homogénnej masy na napr. marginalizované skupiny. Nové uchopenie tém politických vied a nové výskumné otázky vyžadovali nové metódy zberu a analýzy dát. Rodové perspektívy tak favorizujú post-pozitivistické metódy ako (zúčastnené) pozorovanie, focusové skupiny, obsahová a diskurzívna analýza, orálna história, kognitívne a naratívne rozhovory, či iné etnografické metódy. (Ackerley, True, 2010; Tripp, Hughes, 2018; Tickner, 2018). S feministickou výskumnou etikou je spojený aj prístup výskumníkov a výskumníčok k ich „objektom“ skúmania. Etnografické metódy či výskumné rozhovory vyžadujú od nich aktívnu spoluprácu so skupinami, ktorých hlas často nezaznieva vo verejnom priestore, a dokonca ho ignoruje aj mainstreamový výskum. I preto feministickí výskumníci a výskumníčky zriedka hovoria o „respondentoch/respondentkách“, ale preferujú „komunikačných partnerov/partnerky“, čo symbolizuje ich snahu o kolegiálny prístup, posilnenie a inklúziu. (Campbell, Childs, 2013)

V neposlednom rade spadá do oblasti metodológie aj tzv. feministická výskumná etika. (Ackerley, True, 2010) Pod feministickou etikou rozumieme východiská, ktoré vedci a vedkyne v rodových štúdiách aplikujú na svoju výskumnú prácu a ktoré ich usmerňujú. (Ackerley, True, 2010) Výskumníci a výskumníčky rodových štúdií operujú so sociálnou realitou ako s mocenskou štruktúrou, v ktorej môžu byť isté hlasy marginalizované alebo prehliadané. Príkladom praxe feministickej etiky vo výskume je napr. uznanie svojej vlastnej pozicionality, predsudkov, kultúrnych hodnôt a východísk. Keďže vedci a vedkyne s ohľadom na feministickú výskumnú etiku zohľadňujú, že je spoločensko-vedný výskum podmienený perspektívami ich samotných, považujú uznanie tejto pozicionality za nevyhnutné. (De Jong, 2009; Ackerley, True, 2010)

Do spektra feministickej výskumnej etiky tiež preto spadá tzv. silná objektivita pomenovaná **Harding** (1987): „*Silná objektivita znamená reflexiu predpojatosti, skrytých i otvorených motívácií a postojev. Dôsledná reflexia takejto zaťažnosti umožňuje sa vyhnúť skresleniam vo výskume, ktoré z nej vychádzajú.*“ (Bosá, 2014, s. 104) Ako také sú rodové perspektívy v politických vedách často definované ako post-pozitivistické. Pozitivismom rozumieme prístup ku skúmaniu sociálnej reality, ktorý je založený na predstave, že existuje objektivna pravda a „skutočná realita“, ktorú je možno presne poznať, opísať a definovať. Práve feministická epistemológia a rodové perspektívy, ktoré skúma, spochybňujú pozitivismus na niekoľkých úrovniach – teda môžu spochybňovať objektivitu výskumného dizajnu, zberu dát, analýzu, i auru objektivitu spoločensko-vedného výskumu. (Ackerley, True, 2010; Tickner 2018)

Práve koncept spomínanej silnej objektivity často vedie feministických výskumníkov a výskumníčky ku uznaniu ich vlastnej angažovanosti a záujmov - príkladom môže byť už spomínaná snaha o zviditeľnenie marginalizovaných komunit alebo skúmanie kultúrne tabuizovaných sociálnych praxí. Preto **Campbell** a **Childs** (2013) hovoria o inherentnej snahe rodovo-citlivého výskumu byť angažovaný a dosahovať „impakt“. Takéto snahy podľa autoriek nie sú také časté u iných politických vedcov a vedkýň, ktoré sú obviňované z toho, že svoj výskum udržuujú vo „vedeckej slonovinovej veži“: „*Feministická politická veda a vedci a vedkyne v oblasti rodu a politiky ponúkajú užitočné a ďalekosiahle príklady dobrej praxe pokiaľ ide o disemináciu, angažovanie sa a dosahovanie impaktu. ... V zásade sa „slonovinová veža“ nikdy netýkala a ani nebude týkať feministických akademikov a akademičiek, vrátane feministických politických vedcov a vedkýň.*“ (Campbell, Childs, 2013, s. 185)

Rodové štúdiá v politických vedách majú tendenciu využívať analytické koncepty femininity a maskulinity a klásť si otázku o tom, ako rodové spoločenské štruktúry naplňajú aj tie politické. Preto si kladú tzv. rodovo-citlivé výskumné otázky. (Ackerley, True, 2010) Podľa **True** (2006) sú rodové štúdie špecifické tým, že vďaka svojmu rodovo-citlivému prístupu k sociálnym štruktúram majú tendenciu pretvárať aj samotné koncepty politických vied, ktoré môžu trpieť „rodovou slepotou“. Pozorovanie tejto slepoty napríklad vyplýva zo záujmu o androcentrické predsudky v skúmaní „politická“ – t.j., výskumníci a výskumníčky si kladú otázky o tom, akým spôsobom sú zbierané dáta, kto je z procesu zberu vylúčený, aké prístupy sú využívané na vytváranie poznania a na akých hodnotách sú postavené (t.j. všeobecný záujem epistemológie). Ako také spochybňujú domnelý univerzalizmus. V tomto zmysle píše i **Tickner** (2018, s. 76): „*Feministické perspektívy v medzinárodných vzťahoch zviditeľnili rodové charakteristiky kľúčových konceptov akými sú napr. suverénny štát - ako koncept vytvorený na obraz moderného muža, inštrumentálne racionálny a autonómny; či anarchistický stav - ktorý obsahuje len netelesných a bezpohlavných jedincov bez potreby starostlivosti; moc - koncept limitujúco ponímaný ako dominancia; alebo bezpečnosť - s definíciou, ktorá ignorovala štrukturálne násilie a environmentálne hrozby.*”

Epistemický pluralizmus feministických perspektív spochybňuje zaužívané koncepty a kladie si otázku, akým spôsobom by na ne politické vedy nahliadali, keby sa zohľadnil ich rodový aspekt. Ako príklad možno uviesť už spomínanú bezpečnosť a na ňu naviazané sexuálne násilie. Rodové perspektívy do skúmania politických inštitúcií priniesli redefinovanie „nebezpečna“ (z a.j. *insecurity*) ako multidimenzionálneho - teda takého, ktoré zohľadňuje nielen akútne a imanentné fyzické násilie ale aj dlhodobé štrukturálne násilie, ktoré sa deje napr. na marginalizovaných skupinách v rámci politickej nestability. (Tickner, 2018) **Moon** (1997) vo svojej monografii *Sex Among Allies* napríklad zdôrazňuje potrebu oddeliť ponímanie bezpečnosti jedincov od ponímania „bezpečnosti štátu“. Na koncept bezpečnosti je tiež naviazané skúmanie sexuálneho násillia, ktoré sa až pod vplyvom feministických aktérov a aktérok vo vede aj vo verejných politikách začalo ponímať ako špecifický nástroj ozbrojených konfliktov a nie ako „individuálna/súkromná záležitosť žien“, ktorá nespadá do záujmu medzinárodných vzťahov (Tripp, Marx Ferree, Ewig (ed.), 2013). Príkladom je štúdiá **Laury J. Shephard** (2008) *Gender, Violence, and Security: Discourse as Practice*, ktorá sa zaoberá rezolúciami Bezpečnostnej rady OSN v otázkach rodovo-podmieneného násillia. Primárne sa však

feministickým akademikom a akademičkám podarilo obrátiť pozornosť bezpečnostných štúdií a medzinárodných vzťahov na mikro-level prežívania politických konfliktov a spojenie rodových štruktúr spoločnosti s násilím. Veľmi podobným prípadom je zviditeľnenie praxe tzv. neplatenej práce v domácnosti, ktorý dlhé obdobie politické myslenie nezohľadňovalo, keďže išlo o oblasť mimo formalizovaného trhu práce. (Tickner, 2018) Záujem politických vied o skúmanie tejto oblasti však postupne narástol s komodifikáciou práce v domácnosti (tzv. *care work*), o čom sa možno dočítať v už spomínanej monografii ASPEKTU *Feministky hovoria o práci*.

Feministická epistemológia predpokladá, že je poznanie vytvárané, nie jednoducho získané. (Landman, 2006; Ackerley, True, 2010) Ako také sa feministické prístupy v politických vedách pozerajú na to, aká je mocenská dynamika tvorby poznania a ako sú niektoré koncepty v politických vedách neopodstatnene vnímané ako samozrejmé. (Sterling, Folker, 2015) Výskumníci a výskumníčky, ktoré sa venujú rodovým perspektívam, nezabúdajú na to, že súčasťou rodovo-citlivého skúmania spoločenských štruktúr je nevyhnutne aj dekonštrukcia „generického“ ponímania mužov ako politických aktérov. Preto rodové perspektívy zamerané na identitu vytvorili aj kritickú oblasť skúmania, tzv. štúdie maskulinity, ktoré využívajú koncept maskulinity ako analytickú kategóriu poznania sociálnej reality, ktorú prežívajú muži ako aktéri. (Zalewski, 2017) Za zmienku stojí napr. monografia od **Witworth** (2007) *Men, militarism, and UN peacekeeping*.

Záver

Počas posledných štyroch dekád dokázali rodové perspektívy v politických vedách dosiahnuť významný stupeň inštitucionalizácie v epistemických komunitách vedcov a vedkýň politických vied. Podarilo sa im presadiť sa ako subdisciplína s post-pozitivistickým prístupom a špecifickým charakterom, ktorý je inherentne kritický nielen voči spoločenským štruktúram ale aj voči samotnej tvorbe poznania v politických vedách. Ako píše **Tickner**, konkrétne o silných stránkach tzv. feministických medzinárodných vzťahov: „*Prvou je ich kritická pozícia založená na uznaní toho, že vedecké bádanie samotné je súčasťou mocenských diskurzov, čo nevyhnutne vyžaduje, aby sme spochybňovali zdanlivo neproblematické koncepty a rámce. Druhá silná stránka sa týka nutnosti neustále si klásť feministické otázky. Nemôžeme komplexne pochopiť vojnu a násillie bez toho, aby sme sa nepýtali na ich rodovo-podmienené základy.*” (Tickner, 2018, s. 85)

Mnohí autori a autorky, ktorí sa zaoberajú feministickým myslením v politických vedách, však poukazujú na to, že napriek tomuto rozpoznaníu rodových perspektív vo výskume je prítomnosť rodových štúdií na katedrách a na vedecko-pedagogických inštitúciách v Európe zatiaľ skôr zriedkavá. Mohlo by sa zdať, že sú rodové štúdiá na mnohých pracoviskách tzv. mainstreamované v mnohých kurzoch. Avšak natíska sa otázka, či nie je takéto „voľné zaradenie“ rodových perspektív v politických vedách skôr formou ich marginalizácie. (Foster a kol., 2012; Kantola, Lombardo, 2016; Jenkins, Keane, 2014).

V prostredí slovenských politických vied je tento obraz zatiaľ ešte menej jasný. V našej štúdii sme ponúkli stručný výpočet významných publikačných výstupov, monografií a recenzovaných štúdií vydaných slovenskými vedeckými a vzdelávacími inštitúciami, ktoré sa (aspoň nominálne) venovali rodovým aspektom politiky. Naš výpočet bol ilustratívny a hoci si nemôže nárokovať byť vyčerpávacím, naznačuje relatívnu núdzu v množstve takýchto výstupov. Samotná existencia už publikovaných výstupov však poukazuje na prítomnosť záujmu o rodovo orientovaný výskum.

Pokúsili sme sa tu o prvý nástrel zhodnotenia prítomnosti rodových perspektív v slovenských politických vedách. Kvalitatívne zhodnotenie týchto výstupov, t.j. prehľad zvolených metód a prístupov, ktorý by tiež poukázal nakoľko aj u nás platí fenomén „pridaj ženy a zamiešaj“, ešte len čaká na svoj rozbor. Rovnako nevieme zatiaľ uspokojivo odpovedať ani na otázku o miere inštitucionalizácie rodových perspektív v slovenských politických vedách: učebné plány, sylaby, diplomové práce, výskumné granty, konferencie, zborníky, celý tento substrát akademickej produkcie poznania tu ešte len čaká na svoje zmapovanie, a to nielen z pohľadu zahrnutia rodových štúdií v nich. Za indikatívny zároveň považujeme nedostatok analytických a reflexívnych publikácií, ktoré sa zaoberajú vývojom rodových štúdií. V prostredí strednej a východnej Európy všeobecne by sa mala epistemológia vedy inšpirovať zahraničnými iniciatívami (viď napr. Dahlerup, 2010; Foster a kol., 2012; Parsons, Priola, 2013; Evans, Amery, 2016). Naším cieľom tu bolo ponúknuť prvé, tentatívne zamyslenie a analýzu, na ktorú plánujeme v budúcnosti nadviazať. Považujeme tiež za dôležité zaoberať sa inštitucionalizáciou rodových perspektív v politických vedách, nakoľko podľa nás reflektuje aj zdravie disciplíny samotnej. Rozvoj rodových prístupov k skúmaniu nebol dôležitý len z hľadiska plnšej reflexie politična, ale aj z hľadiska rozvoja metód a úvah o epistemologickej a ontologickej povahe sociálno-vedného bádania ako

takého. Je to v prvom rade povaha výskumných otázok, ktorá nám diktuje výber metód a prístupov k ich skúmaniu. Vede (nie len na Slovensku) neprospieva, ak sa niektoré otázky vôbec nekladú. Skutočne etablovaná a seabavedomá disciplína politických vied by tak mala vedieť odzrkadľovať pluralitu prístupov a možností sociálno-vedného bádania. Práve prítomnosť rodových perspektív je v súčasnosti významným signálom, že sa reflektujú nové analytické prístupy, rozširujú konceptuálne chápania politických javov, kladú nové druhy otázok a dochádza k prepájaniu politickej teórie s výskumnou praxou. (Kantola, Lombardo, 2017)

Veríme tiež napokon, že aj tento skromný príspevok, ktorý sa sústredil aj na prostredie slovenských politických vied, prispeje k lepšej inklúzii rodových perspektív do tvorby poznania a jeho šírenia. Inštitucionalizácia rodových perspektív sa deje v postupnom procese rozpoznávania prínosu rodovcitlivého bádania, ktorý je závislý len od vôle samotných vedcov a vedkýň. Preto je rodové perspektívy nutné nielen mainstreamovať, ale vytvárať pre ne aj samostatné platformy v podobe vedeckých konferencií, tematických čísel vedeckých periodík, či presadzovaním záverečných prác, ktoré s rodovými perspektívami pracujú. Doterajší rozvoj inštitucionalizácie rodových štúdií v slovenských sociálnych vedách všeobecne poukazuje na to, že je posilnenie postavenia týchto štúdií možné, no vyžaduje si angažovaný záujem vedcov a vedkýň vo vedúcich pozíciách na výskumných a pedagogických pracoviskách. Nie je nutné zdôrazňovať, že populistická opozícia voči rodovým štúdiám zo strany politických elít, ako sme mohli pozorovať v susednom Maďarsku (Pető, 2018) alebo Poľsku (Grabowska, 2013), vytvára u ne-vedeckej časti populácie skreslené predstavy o predmete skúmania, metódach i metodológii rodových štúdií. To nielen komplikuje a spochybňuje nezávislosť vedeckých inštitúcií, ale ohrozuje aj akademickú slobodu vedcov a vedkýň v oblasti politických vied.

Literatúra:

- ABELS, G. 2016. The gender gap in political science education in Germany. In *European Political Science*, 2016, č. 5, ISSN 1682-0983, s. 322 - 311. <https://doi.org/10.1057/eps.2015.80>
- ACKERLEY, B. – TRUE, J. 2010. *Feminist Methodologies for International Relations*. London: Cambridge University Press. 2010. 316 s. ISBN 9780511617690.

- AHMED, S. 2004. Affective Economies. In *Social Text*, roč. 79, 2004, č. 22, ISSN 1527-1951, s. 117-136. https://doi.org/10.1215/01642472-22-2_79-117
- AHRENS, P. a kol. 2019. Politics and gender: rocking political science and creating new horizons. In *European Journal of Politics and Gender*, roč. 1, 2019, č. 1-2, ISSN 2515-1096, s. 3 - 16. <https://doi.org/10.1332/251510818X15294172316891>
- BARTÁKOVÁ, J. 2009. Rodové nerovnosti na trhu práce. In *Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, roč. 4, 2009, č. 2, ISSN 1339-3502, s. 60 - 77.
- BASIRI, N. 2016. Defining the Role of Women in the Future of Political Leadership in the Middle East. In *Slovak Journal of Political Sciences*, roč. 16, 2016, č. 2, ISSN 1335-9096, s. 134 - 145. <https://doi.org/10.1515/sjps-2016-0007>
- BLÁHA, P. 2014. Reprezentace žen na lokální úrovni: Kvalitativní komparativní analýza úspěšnosti žen v českých komunálních volbách 2014. In *Politické vedy*, roč. 20, 2017, č. 3, ISSN 1338-5623, s. 150 - 167.
- BOHÁČOVÁ, E. 2018. Is patriarchal regime in Myanmar changing?. In *Annales Scientia Politica*, roč. 7, 2018, č. 1, ISSN 1339-0732, s. 29 - 43.
- BOSÁ, M. 2014. *Feminizmy v sociálnej práci*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 2014. 178 s. ISBN 978-80-555-0953-2.
- CAMPBELL, R. - CHILDS, S. 2013. The Impact Imperative: Here Come the Women :-). In *Political Studies Review*, roč. 11, 2013, č. 2, ISSN 1478-9299, s. 182 - 189. <https://doi.org/10.1111/1478-9302.12008>
- CARROLL, S.J. - ZERILLI, L.M.G. 1993. Feminist Challenges to Political Science. In *Political Science: The State of the Discipline II*, ed. Finifter, A.W. Washington: The American Political Science Association, 1993. ISBN 978-1878147080. s. 55 - 76.
- CVIKOVÁ, J. - JURÁŇOVÁ, J. 2009. Niektoré aspekty zrodu rodového diskurzu na Slovensku. In *Feminizmy pre začiatníčky – Aspekty zrodu rodového diskurzu na Slovensku*, ed. Cviková, J., Juráňová, J. Bratislava: ASPEKT, 2009. ISBN 978-80-85549-85-0. s. 7 – 34.
- CVIKOVÁ, J. 2014. *Ku konceptualizácii rodu v myslení o literatúre*. Bratislava: ASPEKT & Ústav svetovej literatúry SAV. 2014. 272 s. ISBN 978-80-8151-026-7.
- DAHLERUP, D. 2010. The Development of Gender and Politics as a New Research Field within the Framework of the ECPR. In *European Political Science*, roč. 9, 2010, č. 1, ISSN 1682-0983, s. 85 - 98. <https://doi.org/10.1057/eps.2010.45>

- DE JONG, S. 2009. Constructive Complicity Enacted? The Reflections of Women NGO and IGO Workers on their Practices. In *Journal of Intercultural Studies*, roč. 30, 2009, č. 4, ISSN 1469-9540, s. 387 – 402. <https://doi.org/10.1080/07256860903214131>
- DINUŠOVÁ, D. 2017. Flora Tristán – Feminizmus a socializmus. In *Studia Politica Slovaca*, roč. 10, 2017, č. 2, ISSN 1337-8163, s. 67 – 89.
- DISCH, L. – HAWKESWORTH, M. ed. 2016. *The Oxford Handbook of Feminist Theory*. London: Oxford University Press. 2016, s. 1088. ISBN 9780199328581. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199328581.001.0001>
- DONČEVOVÁ, S. 2012. Rodová politika: nové výzvy pre verejnú politiku. In *Slovak Journal of Political Sciences*, roč. 12, 2012, č. 4, ISSN 1335-9096, s. 310 - 335.
- DRYZEK, J. S. – HONIG, B. – PHILIPS, A. ed. 2006. *The Oxford Handbook of Political Theory*. London: Oxford University Press. 2006, s. 833, ISBN 9780199548439.
- DUDEKOVÁ, G. 2006. Radikálky alebo konzervatívky? Nové výskumy v oblasti dejín ženského hnutia na Slovensku. In *Histórie žien – aspekty písania a čítania*, ed. Cviková, J., Juráňová, J. ed. Bratislava: ASPEKT, 2006. ISBN 80-85549-65-4, s. 80 - 95.
- ĎURINOVÁ, P. – MALOVÁ, D. 2017. Gender issues in Kotleba's People's Party of Our Slovakia: An attempt at a thematic analysis. In *Human Affairs*, roč. 27, 2017, č. 1, ISSN 1337-401X, s. 59 - 74. <https://doi.org/10.1515/humaff-2017-0006>
- EINHORN, B. 1995. *Cinderella goes to the Market: Citizenship, Gender and Womens Movements in East Central Europe*, London: Verso. 1995, s. 280, ISBN 978-0860916154.
- EVANS, E. - AMERY, F. 2016. Gender and politics in the UK: banished to the sidelines. In *European Political Science*, 2016, č. 5, ISSN 1682-0983, s. 314 - 321. <https://doi.org/10.1057/eps.2015.79>
- FREY, R. a kol. 2014. *Gender, Scientificness and Ideology*, Berlin: Heinrich Boll Foundation. 2014, s. 29.
- FOSTER, E. a kol. 2012. The Personal is Not Political: At Least in the UK's Top Politics and IR Departments. In *The British Journal of Politics and International Relations*, roč. 15, 2012, č. 4, ISSN 1467-856X, s. 566 - 585. <https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2011.00500.x>

- GRABOWSKA, M. 2013. *Between gender studies and 'gender ideology': Gender education in Poland*. Second International Gender Workshop: 'Overcoming Gender Backlash: Experiences of Ukraine, Belarus, Russia, Georgia, Armenia and Poland', Heinrich Böll Foundation, Kyiv, Ukraine. Dostupné na internete: https://pl.boell.org/sites/default/files/downloads/Magda_Grabowska_gender_education.pdf
- HARDING, S. 1987. Introduction – Is there a feminist method. In *Feminism and Methodology*, ed. Harding, S. Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1987. ISBN: 978-0-253-11626-0, s. 1 – 15.
- JENKINS, F. – KEANE, H. 2014. Introduction – Gender and Feminism in the Social Sciences. In *Australian Feminist Studies*, roč. 28, 2014, č. 80, ISSN 1465-3303, s. 107 – 114. <https://doi.org/10.1080/08164649.2014.928189>
- JESENKOVÁ, A. 2019. Rod, rodová rovnosť a rodová spravodlivosť alebo filozofické východiská pre politiku rodovej rovnosti. In *Rodová rovnosť na univerzite – Kontexty a perspektívy*, Jesenková, A., ed. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. ISBN 978-80-8152-748-7, s. 7 – 30.
- KANTOLA, J. 2015. Political science as a gendered discipline in Finland. In *European Political Science*, 2015, roč. 14, ISSN 1682-0983, s. 79 - 86. <https://doi.org/10.1057/eps.2015.4>
- KANTOLA, J. – LOMBARDO, E. 2017. *Gender and Political Analysis*. London: Macmillan International. 2017, s. 256. ISBN 9780230214194. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-60880-2>
- KICZKOVÁ, Z. – SZAPUOVÁ, M. ed. 2011. *Rodové štúdiá. Súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2011, s. 510. ISBN 978-80-223-2934-7.
- KOBOVÁ, Ľ. 2013. Feministická politická filozofia. In *Dejiny sociálneho a politického myslenia*, ed. Novosád, F., Smreková, D., Bratislava: Kalligram, 2013. ISBN 9788081016790, s. 675 – 689.
- KOBOVÁ, Ľ. – MAĎAROVÁ, Z. ed. 2007. *Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou*. Bratislava: ASPEKT. 2007, s. 120. ISBN 978-80-85549-67-6.
- KULAŠIKOVÁ, Z. 2008. *Politika rodovej rovnosti - Úvod do do teórie politiky a rodovej rovnosti*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius. 2008, s. 238. ISBN 9788089267202.
- KULAŠIKOVÁ, Z. 2009. Teórie uznania ako východisko tvorby politiky rodovej rovnosti. In *Politické vedy*, č.1 , 2009, roč.12 , ISSN 1335-2741, s. 8 - 34.

- LANDMAN, M. 2006. Getting quality in qualitative research: A short introduction to feminist methodology and methods. In *Proceedings of the Nutrition Society*, roč. 65, 2006, č. 4, ISSN 0029-6651, s. 429 – 433. <https://doi.org/10.1079/PNS2006518>
- LINKOVÁ, M. – OLEKSY, E. 2013. Ostatní děkani mě respektovali jako děkanku, ale ženská studia, to jim bylo k smíchu. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 14, 2013, č. 1, ISSN 2570-6586, s. 49 - 51.
- LOVENDUSKI, J. 1998. Gendering Research in Political Science. In *Annual Review of Political Science*, roč. 1, 1998, č. 1, ISSN 1545-1577, s. 333 – 356. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.333>
- MACKINNON, C.A. 1989. *Toward a Feminist Theory of the State*. Cambridge: Harvard University Press. 1989, s. 350. ISBN 978-0674896468.
- MADRÁSOVÁ, A. 2018. Gender ako nástroj politickej komunikácie. In *Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, roč. 8, 2018, č. 4, ISSN 1339-3502, s. 37 – 51.
- MAĎAROVÁ, Z. – KOBOVÁ, Ľ. – OSTERTÁGOVÁ, A. 2011. *Politiky a političky – Aspekty politickej subjektivity žien*. Bratislava: ASPEKT. 2011, s. 184. ISBN 978-80-855-49-92-8.
- MAĎAROVÁ, Z. – OSTERTÁGOVÁ, A. 2012. *Politika vylúčenia a emócií – Aspekty predvolebnej kampane 2012*. Bratislava: ASPEKT. 2012, s.112. ISBN 978-80-8151-004-5.
- MAIGUASHCA, B. a kol. 2015. *Občianky a revolucionárky – Ako, kedy, kde sa vylučujú nevhodné subjekty*. Bratislava: ASPEKT. 2015, s. 204. ISBN 978-80-8151-034-2.
- MALOVÁ, D. – MIHÁLIKOVÁ, S. 2018. Vznik a rozvoj politológie na Slovensku v deväťdesiatych rokoch v kontexte pôsobenia Miroslava Kusého. In *Studia Politica Slovaca*, roč. 11, 2018, č. 2, ISSN 2585-8459, s. 50 – 68.
- MARSH, D. – STOKER, G. ed. 2010. *Theory and Methods in Political Science (Political Analysis)*. London: Palgrave Macmillan. 2010, s. 408. ISBN 978-0230576278. <https://doi.org/10.1007/978-0-230-36664-0>
- MAŠKARINEC, P. 2016. Determinants of Women's Descriptive Representation on the City Boards of the Czech Statutory Cities after the Local Elections of 2014. In *Slovak Journal of Political Sciences*, roč. 16, 2016, č. 2, ISSN 1335-9096, s. 113 - 133. <https://doi.org/10.1515/sjps-2016-0006>

- MAŠKARINEC, P. 2018. Women and Regional Politics: Political Determinants of Women's Descriptive Representation in the Czech and Slovak Regional Elections of 2000-2017. In *Politické vedy*, č. 21, 2018a, roč. 4, ISSN 1335-2741, s. 49 - 73. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.4.49-73>
- MAŠKARINEC, P. 2018 Women as mayors: the political representation of women in the leadership of Slovak municipalities after the municipal elections in the year 2010. In *Annales Scientia Politica*, roč. 7, 2018b, č. 2, ISSN 1339-0732, s. 6 - 17.
- MOON, K. 1997. *Sex Among Allies – Military Prostitution in U.S. – Korea Relations*. New York: Columbia University Press. 1997, s. 240.
- OATES-INDRUCHOVÁ, L. 2008. The Limits of Thought?: The Regulatory Framework of Social Sciences and Humanities in Czechoslovakia (1968 – 1989). In *Europe-Asia Studies*, roč. 60, 2008, č. 10, ISSN 0966-8136, s. 1767 - 1782. <https://doi.org/10.1080/09668130802434620>
- OKIN, S.M. 1979. *Women in Western Political Thought*. Princeton: Princeton University Press. 1979, ISBN 978-0691158341, s. 440.
- OKIN, S.M. 1989. *Justice, Gender, and the Family*. New York: Basic Books. 1989, ISBN 978-0465037032, s. 224.
- PARSONS, E. - PRIOLA, V. 2012. Agents for Change and Changed Agents: The Micro-politics of Change and Feminism in the Academy. In *Gender, Work & Organization*, roč. 20, 2012, č. 5, ISSN 1468-0432, s. 580 - 598. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2012.00605.x>
- PATEMAN, C. 1988. *The Sexual Contract*. Oxford: Polity Press. 1988, ISBN 978-0804714778, s. 276.
- PETÖ, A. 2018. Eastern Europe: Gender Research, Knowledge Production and Institutions. In *Handbuch Interdisziplinäre Geschlechterforschung*, Kortendiek, B., a kol. ed. Wiesbaden, Nemecko: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, ISBN 978-3-658-12500-4, s. 1 - 11. https://doi.org/10.1007/978-3-658-12500-4_153-1
- PETRÁNYIOVÁ, N. 2007. Žiadateľky o azyl v SR. In *Politické vedy*, č.1-2, 2007, roč.10, ISSN 1335-2741, s. 162 - 166.
- PHILLIPS, A. 1991. *Engendering Democracy*. Cambridge: Polity Press. 1991, ISSN 978-0271007830, s. 190.
- PHILLIPS, A. 1995. *The Politics of Presence*. Oxford: Clarendon Press. 1995, ISSN 9780198294153, s. 224.

- PLÁVKOVÁ, O. 2006. K analýze zmien vo vnímaní problematiky žien v médiách na prahu tretieho tisícročia. In *Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, roč. 1, 2006, č. 2, ISSN 1339-3502 s. 111 - 117.
- POSKOČILOVÁ, P. 2016. Cesty k paritě: Zastoupení žen ve funkcích ministrů v zemích Latinské Ameriky. In *Politické vedy*, roč. 19, 2016, č. 3, ISSN 1335-2741, s. 151 - 172.
- PRÜGL, E. - TICKNER, J.A. 2018. Feminist international relations: some research agendas for a world in transition. In *European Journal of Politics and Gender*, roč. 1, 2018, č. 1 - 2, ISSN 2515-1088, s. 75 - 91. <https://doi.org/10.1332/251510818X15272520831193>
- REUS-SMIT, C. - SNIDAL, D. ed. 2008. *The Oxford Handbook of International Relations*. London: Oxford University Press. 2008, ISBN 9780199219322, s. 772. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199219322.001.0001>
- SCOTT, J.A. 1986. Gender: A Useful Category of Historical Analysis. In *The American Historical Review*, roč. 91, 1986, č. 5, ISSN 1937-5239, s. 1053 - 1075. <https://doi.org/10.2307/1864376>
- SCOTT, J.A. 2006. Rod: Užitočná kategória historickej analýzy. In *Histórie žien: Aspekty písania a čítania*, Cviková, J., Juráňová, J., Kobová, Ľ., ed. Bratislava: ASPEKT, ISBN 80-85549-65-4, str. 40 - 71.
- SEKERÁK, M. 2012. Úvahy o charaktere a metodológii súčasnej politickej vedy. In *Studia Politica Slovaca*, roč. 2012, č. 2, ISSN 1337-8163, s.105 - 125.
- SHEPHERD, L.J. 2008. *Gender, Violence and Security – Discourse as Practice*. London: Zed Books. 2008, ISBN 978-1842779286, s. 224.
- STERLING-FOLKER, ed. 2005. *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. 2005, ISBN 978-1588268228, s. 482.
- ŠTULAJTEROVÁ, A. 2018. The Position of First Ladies as Wives of American Presidents and Their Roles in the 21st Century. In *Politické vedy*, roč. 21, 2018, č. 2, ISSN 1335-2741, s. 101 - 115. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.2.101-115>
- SVOREŇOVÁ, S. 2009. Teoretické koncepty zdôvodňujúce rozdiel v odmeňovaní mužov a žien. *Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, roč. 4, 2009, č. 1, ISSN 1339-3502, s. 52 - 64.
- SVOREŇOVÁ, S. 2011. Teoretické aspekty rodovej priepasti v odmeňovaní. In *Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, roč. 6, 2011, č. 1, ISSN 1339-3502, s. 143 - 154.

- TRIPP, A.M. - HUGHES, M.M. 2018. Methods, methodologies and epistemologies in the study of gender and politics. In *European Journal of Politics and Gender*, roč. 1, 2018, č. 1-2, ISSN 2515-1088, s. 241 - 257. <https://doi.org/10.1332/251510818X15272520831201>
- TICKNER, J.A. 2006. Feminism meets International Relations: some methodological issues. In *Feminist Methodologies for International Relations*, Ackerley, B.A., Stern, M., True, J., ed. London: Cambridge University Press, ISBN 9780511617690, s. 19 - 41. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511617690.003>
- TICKNER, J.A. 2018. Peace and Security from a Feminist Perspective. In *The Oxford Handbook of Women, Peace and Security*, Davies S.E., True, J., ed., London: Oxford University Press, ISBN 9780190638276, s. 904. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190638276.013.6>
- TRIPP, A.M. - HUGHES, M. M. 2018. Methods, methodologies and epistemologies in the study of gender and politics. In *European Journal of Politics and Gender*, roč. 1, 2018, č. 1-2, ISSN 2515-1096, s. 241 - 57. <https://doi.org/10.1332/251510818X15272520831201>
- TRIPP, A.M. - MARX FERREE, M. ed. 2013. *Gender, Violence, and Human Security: Critical Feminist Perspectives*. New York: NYU Press. 2013, ISBN 978-0814760345, s. 336.
- VALKOVIČOVÁ, V. 2013. Limity pozitívnych akcií a afirmatívnych opatrení v spektre rodovo orientovaných verejných politík. In *Slovak Journal of Political Sciences*, roč. 13, 2013, č. 3, ISSN 1335-9096, s. 194 - 209. <https://doi.org/10.18574/nyu/9780814770207.001.0001>
- WAYLEN, G. a kol., ed. 2013. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. London: Oxford University Press. 2013, ISBN 978-0190461911, s. 888.
- WITWORTH, S. 2004. *Men, Militarism and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishing. 2004, ISBN 978-1588265524, s. 225.
- WÖHRER, V. 2003. Feministický výskum a rodové štúdiá na Slovensku – Pohľad z Viedne. In *Aspekt*, roč. 1, 2003, ISSN 1225-8982, s. 192 – 194.
- YOUNG, I.M. 1990. *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton University Press. 1990. ISBN 978-0691152622, s. 304. <https://doi.org/10.1086/375708>
- YOUNG, I.M. 2003. The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State. In *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, roč. 29, 2003, č. 1, ISSN 0097-9740, s. 1 – 25.

- ZALEWSKI, M. 2017. What's the Problem with Military Masculinities. In *Critical Military Studies*, roč. 3, 2017, č. 2, ISSN 2333-7486, s. 200 - 205. <https://doi.org/10.1080/23337486.2017.1316480>
- ZERILLI, L. 2008. Feminist Theory and the Canon of Political Thought. In *The Oxford Handbook of Political Theory*, Dryzek, A., Phillips, A., Honig, B., ed. London: Oxford University Press, ISBN 978-0199548439, s. 106 - 124.
- ŽÚBOROVÁ, V. 2016. „Za textom“. História, vývoj a postavenie politických vied vo vybraných politologických časopisoch na Slovensku. In *Annales Scientia Politica*, roč. 5, 2016, č. 2, ISSN 1339-0732, s. 30 - 42. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199548439.003.0005>